

Asia: VN/27681/2025

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne arviomuistion luvusta 5 (Valvontalain 1 luku Yleiset säännökset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 6 (Valvontalain 2 luku Palveluntuottajaa ja toimintaa koskevat edellytykset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 7 (Valvontalain 3 luku Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinti)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 8 (Valvontalain 4 luku Omavalvonta)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 9 (Valvontalain 5 luku Viranomaisvalvonta)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 10 (Valvontalain 7 luku Erinäiset säännökset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 11 (Valvontalain 8 luku Voimaantulo)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 12 (Erinäiset kysymykset)

-

Muut kommenttinne arviomuistiosta

Omaishoitajaliitto kannattaa valvontalain kehittämistä. Nostamme lausunnossamme esille omaishoitajien ja omaishoitajayhdistysten meille raportoimista ongelmista.

Omaishoitajien mahdollisuuksia käyttää palveluseleitä osana omaishoidon tukea on viime vuosina monella hyvinvointialueella heikentynyt. Yhtenä selittävänä taustatekijänä on vaikuttanut Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämään valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteriin) liittyvät haasteet. Aiemmin hyväksytyjen palveluntuottajien rekisteröitymisessä on esiintynyt asioita, jotka ovat vaarantaneet palvelusetelin käytön sekä jopa palvelujen toteutumisen ja jatkuvuuden.

Hyvinvointialueiden reuna alueilla palvelusetelituottajien määrä on vähentynyt merkittävästi. Omaishoitoperheillä ei ole näillä alueilla enää käytännössä mahdollisuutta valita palveluntuottajaa, tai hyödyntää palveluseteliä vaihtoehtona lainkaan. Reuna alueilla palveluvalikoimat ovat muutoinkin rajallisia.

Lisäksi palvelusetelillä saatavien palvelujen kaventunut valikoima on vaikeuttanut omaishoitoperheiden mahdollisuuksia löytää omaan tilanteeseensa sopivaa palvelumuotoa omaishoidon tueksi.

Havaintojamme tukee myös Valtion tarkastusviraston 15.4.2026 julkaistu tuloksellisuustarkastus läkkäiden omaishoidon tuesta. Raportissa havaittiin muun muassa suuria alueellisia eroja omaishoitajan vapaiden toteutumisessa. Myös omaishoitajien muu tuki voi supistua vain muutamiin palveluihin. Raportissa on myös tunnistettu, että laaja palveluvalikoima tukee omaishoitajien jaksamista, vaikka palvelujen toteutus vaihtelee alueittain. Raportti on luettavissa täältä: <https://vtv.fi/wp-content/uploads/2026/04/VTV-Tarkastus-5-2026-lakkaiden-omaishoidon-tuki.pdf>

Omaishoitajaliiton kanta on, että käytäntöjä tulisi muuttaa ja kehittää tavalla, joka ei vaarana vakiintuneen ja luottamuksellisen asiakassuhteen jatkumista. Toinen keskeinen näkökanta on, että järjestelmää tulisi kehittää siten, että se tukisi yksityistä ja monipuolista palvelutuotantoa lähellä omaishoitajaa.

Omaishoitajien ja heidän läheistensä tilanteet sekä avuntarpeet ovat moninaisia. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että sopivia ja yksilöllisiä ratkaisuja ja palveluita on saatavilla. Yksityisillä palveluntuottajilla on tärkeä julkista palvelutuotantoa täydentävä rooli.

Omaishoito ja toimeksiantosopimussuhteinen perhehoito

”Valvontalain 2 §:n 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta omaishoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettuun omaishoitoon eikä perhehoitolain mukaiseen toimeksiantosopimuksella tarkoitettuun perhehoitoon. Säännöksen perustelujen mukaan lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi omaishoidon sekä perhehoidon toteuttaminen, joita kumpaakin toteutetaan kunnan (nykyisin hyvinvointialueen) ja hoitajan välisen toimeksiantosopimuksen perusteella.

Mainittujen palvelujen valvonnasta kannettiin huolta aikanaan valvontalakia koskevassa lausuntopalautteessa. Myös eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti asiaan huomiota eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antamassa lausunnossaan ja kysyi, miten näiden toimintojen valvonta on tarkoitus järjestää. Oikeusasiamiehen mukaan laillisuusvalvonnan kannalta ei ole hyväksyttävää, ettei olisi osoitettavissa viranomaista, jolle toiminnan valvonta ensisijaisesti kuuluu.” (muistio ss. 13-14)

Omaishoitajaliitto katsoo, että mahdollista valvontaa tulee kehittää tasapainoisesti, eri osapuolten tarpeet ja intressit huomioiden. Koska omaishoito tapahtuu perheissä ja ihmisten omissa kodeissa,

on ensisijaisen tärkeää, että yksityisyyden ja perhe-elämän suojaa kunnioitetaan kaikissa valvontakäytännöissä.

Europan ihmisoikeussopimuksen artikla 8:n mukaan yksityiselämää voidaan rajoittaa ainoastaan tilanteissa, joissa kaikki seuraavat ehdot toteutuvat: 1) rajoitukselle on hyväksyttävä peruste 2) rajoituksesta on säädetty tarkkarajaisesti laissa ja 3) rajoitus on välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa, eli sen tulee olla oikeasuhtainen tavoitteeseen nähden.

On myös tärkeää huomioida, että liialliseksi koettu valvonta voi heikentää läheisten halukkuutta ryhtyä omaishoitajiksi. Mikäli omaishoito lisääntyvien valvontavelvoitteiden myötä lähestyy ammatillista hoivatyötä, on johdonmukaista, että tämä näkyy myös omaishoidon palkkioissa ja toimeksiannon ehdoissa.

Omaishoitajaliiton kanta on, että omaishoidon tukea ja siihen kuuluvia palveluita tulisi tarjota riittävän matalalla kynnyksellä silloin, kun elämän- tai terveydentilanne sitä vaatii ja omaishoidon edellytykset muutoin ovat kohdallaan.

Omaishoitajaliitto yhtyy kuitenkin oikeusasiamiehen näkemykseen siitä, että oikeusturvan ja laillisuusvalvonnan näkökulmasta tulisi olla osoitettavissa viranomainen, jolle toiminnan valvonta ensisijaisesti kuuluu. Kehittämistoimissa tulisi keskittyä erityisesti riittävän ohjauksen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden turvaamiseen sekä riskien ennaltaehkäisyyn.

Vartio Elias
Omaishoitajaliitto ry